

vik i 1918 eller med »Dannebrog« til Sønderjylland i 1920 m.m.

Det er ikke blot blevet til den sædvanlige type slægtshistorie, men meget mere. Det er militærhistorie, søfartshistorie, men naturligvis også slægtshistorie på et meget begavet og interessant plan. Det kan naturligvis ikke direkte efterlignes på et tilsvarende niveau. På det mere jævne, skulle det dog være muligt at disponere en slægtsbog på samme måde.

Henrik Fode

Asger Uhd Jepsen: *Transport. Arbejdsmandens historie i 100 år, bd. 3.* (Fremad, 1985). 136 s. ill., kr. 188,00.

Henning Grelle og Anette Eklund Hansen: *Gartneri, land- og skovbrug. »Kampen mod uretten«.* *Arbejdsmandens historie i 100 år, bd. 4.* (Fremad, 1986). 135 s. ill.

Denne bog, som er tredje bind i serien om »Arbejdsmandens historie i 100 år« handler om transportarbejderne, hvis forhold gennem de sidste 100 år belyses ved hjælp af billeder, erindringer og en forbindende tekst. Bogen er i sin opbygning forsøgt lavet som en kronologisk gennemgang og beskriver de forskellige arbejdsområder, hvor arbejdsmanden tidligere spillede en væsentlig rolle samt ændringerne i arbejdspladsernes antal og karakter som følge af den teknologiske udvikling. Da bogen i meget høj grad benytter sig af erindringsstof, er den kronologiske opbygning i nogen grad slået i stykker. Dette betyder dog ikke så meget for helhedsindtrykket, idet erindringerne og det righoldige illustrationsmateriale er med til at give bogen karakter. Der er desuden en udmærket gennemgang af organisationsforholdenes udvikling,

arbejdsmandenes uddannelsesforhold og familieforhold.

Fjerde bind i serien om »Arbejdsmandens historie i 100 år« behandler arbejdsmandenes og deres familiers forhold i landbrug, gartneri og skovbrug, og som for de tidligere udsendte bind i serien, er også dette i høj grad baseret på erindringsstof, der er kædet sammen af en delvis kronologisk delvis tematisk fremstilling. Bogen er delt op i fire hovedafsnit der omhandler arbejderliv på landet, arbejderbevægelsen og landarbejderen, kampen for landarbejderens ret til at organisere sig og mekaniseringsprocessen i gartneri, land- og skovbrug. En af de centrale ting for bogens forfattere har været at gøre landarbejderne synlige, at præsentere dem som en klasse og fremdrage og forklare væsentlige sider af de arbejdsvilkår, der har været rammen for deres levebrød. Dette er lykkedes fuldtud, og bagsiden af landsbyidyllen er her blevet afdækket, især ved hjælp af de mange erindringsglimt, men også ved hjælp af et meget velvalgt illustrationsmateriale.

Henrik Vedel-Smith

Poul Strømstad: *Danske svende på valsen.* (Gjellerup & Gad, 1984). 72 s. 64,70 kr.

Der hviler et poetisk, romantisk skær over begrebet, »at gå på valsen«. Altså det fænomen, at håndværkssvende rejste, ofte til udlandet, for at dygtiggøre sig. Det var et fænomen, der nåede sit højdepunkt i forrige århundrede, og som Poul Strømstad gennem mange år har studeret. Det er derfor naturligt, at han i denne lille bog delagtiggør dansk skoleungdom i de vanskeligheder, der tidligere mødte ungdommen, der ville lære nyt.

Bogen er disponeret med en blan-

ding af beretninger og forfatterens forbindelse tekster. Desværre må man konstatere, at forfatteren ikke afliver det romantiske skær. Han får ikke tilstrækkelig præcist sagt, at en af de afgørende drivkræfter bag vandrebevægelsen var arbejdsløshed. De unge blev nemlig drevet fra sted til sted i en evig kamp om arbejde. Betleri blev straffet, og hjemsendelse til forsørgelseskommune under politiledsagelse hørte dagligdagen til. Talmæssige bilag burde også have oplyst, at høj rejseaktivitet var en indikation på økonomisk krise.

Problemet omfang var så stort at op mod 10% af alle unge mænd mellem 20 og 35 år sidst i 1870'erne var på valsen, hvilket igen indebar at et betydeligt antal af håndværkets unge levede på kanten af et eksistensminimum. Alt det førte til svendehjemsbevægelsen, rejseforeninger og egne sygekasser. Det ved forfatteren naturligvis godt, men det burde den opvoksende ungdom også have kunnet læse i den lille bog. Alene bogens omslag genopliver det romantiske omkring vandrebevægelsen. Det socialhistoriske burde have haft en langt mere central placering.

Henrik Fode

Jes Autrup: *Landsbydreng og svend på valsen. En fattig drengs erindringer (1881-1907)*. (Historisk Samfund for Ribe amt i samarbejde med lokalhistorisk arkiv for Fåborg sogn, 1986). 94 s., 86,50 kr.

Gunnar Nielsen: *Et godt liv – trods alt*. Erindringsserien »Folk fortæller« nr. 18 (Foreningen Danmarks Folkeminder, 1986). 136 s., 90 kr.

To vidt forskellige skæbner, som hver på sin måde belyser levevilkår og dagligdag i Danmark i de sidste godt 100 år.

Jes Autrup (1876-1943) blev født i Vestjylland og måtte mere eller mindre klare sig selv fra sit 4. år, fordi hans barndomshjem blev opløst på grund af skilsmisse. Han var derefter overladt fremmede familier på nåde og – for det meste – unåde. Erindringerne om sin barndom har han nedskrevet 66 år gammel, og de er præget af den hårde og meget krænkende behandling, han var ude for, men er skrevet uden bitterhed og med dyb varme overfor de få mennesker som hjalp ham og gav ham det mindstemål af kærlighed, som gjorde det muligt for ham at gennemleve sin barndom, uden at blive brutaliseret eller følelsesmæssigt afstumpet.

Helt anderledes har livet formet sig for Gunnar Nielsen (f. 1916). Ikke blot er han en generation yngre end Jes Autrup, men hans opvækst på en gård i et trygt hjem med en stor søskendeflok har også givet ham et langt bedre udgangspunkt end Jes Autrup. Gunnar Nielsen stammer fra halvøen Røsnæs i Vestsjælland, og hans erindringer afspejler en mere udadvendt livsstil på øerne end den mere reservede vestjyske, som danner baggrund for Jes Autrups erindringer. Gunnar Nielsen blev uddannet slagter og etablerede egen virksomhed i Raklev ved Kalundborg, som blev drevet dygtigt frem, men ved siden af slagtererhvervet solgte han planter til udplantning om foråret og leverede musik til festlige lejligheder og deltog i utallige former for nabo-hjælp. Bogens titel »Et godt liv – trods alt« rummer en reservation, som henviser til sygdom i de senere år, men bogen er først og fremmest båret af lyse og festlige erindringer og tegner ud over billedet af en travl og tilfredsstillende hverdag også et portræt af et meget lykkeligt familieliv.

Jørgen Fink